

24.03.23р. 04гр. укр. мова

Доброго дня! **Тема уроку.** Стилiстичне забарвлення лексики. Книжна й розмовна лексика

Увага! Виконанi завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХIД УРОКУ

План заняття

1. Стилiстичне забарвлення лексики.
2. Книжна й розмовна лексика. <https://www.youtube.com/watch?v=n3SdBwGLjsU>

До книжної лексики належать:

- слова, що **означають абстрактнi поняття**: доблесть, нездоланнiсть;
- слова з **вiдтiнком урочистостi**: возз'єднання, корифей, торжество;
- слова **старослов'янського походження**: благоговийний, глава, хранитель; наукова, технiчна,
- **суспiльно-полiтична й офiцiйно-дiлова термiнологiя**: апробацiя, аналіз, ерудицiя, фактор, ефект, закон, асоцiацiя;
- уживанi в **художнiй лiтературi поетичнi** слова: блакить, небокрай, линути, плекати.

Книжна лексика вносить у тексти вiдтiнок офiцiйностi, урочистостi, науковостi.

Вправа 1. *Прочитайте. Визначте книжну лексику.*

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав, 28 з яких є членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи підписалися під Європейською конвенцією з прав людини — договором, спрямованим на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський Союз готується підписати Європейську конвенцію з прав людини, створюючи спільний європейський правовий простір для більш ніж 820 мільйонів громадян (з веб-сайта «Офіс Ради Європи в Україні»).

- З'ясуйте стиль уривка, свою думку підтвердіть прикладами з тексту.
- Назвіть ознаки, за якими книжна лексика протиставляється розмовній. Наведіть приклади.

Вправа 2. Прочитайте уривок із художнього твору. Визначте розмовну лексику. Поясніть, з якою метою її вжито автором.

— Уяви, що одного дня на всій земній кулі зникає Інтернет. Хаос, розгубленість, марні спроби відновити втрачені зв'язки...

— Ні,— заперечує дівчинка. — Такого не буде. Можуть відключити Інтернет в окремій країні, обмежити доступ до певних ресурсів. Але щоб увесь Інтернет накрився — ні. І з чого така біда може, по-вашому, початися?

— Одного дня ніхто не зможе увійти в Інтернет.

— Ні, не так. Це міг би бути поетапний процес. Спочатку на Фейсбуці ніхто не побачить стіну. У користувачів виникне враження, що Фейсбук загличив, тобто накрився. Нереально, але цікаво. Фантастика, одне слово! (За Г. Вдовиченко)

Лексику, яка характеризує предмет, явище, подію з погляду категорії цінності, називають **оцінною**. Вона характеризує якісні, кількісні ознаки предметів і явищ, їхні властивості, можливості тощо.

Серед **оцінної лексики** виділяють:

- слова, які використовують для вираження свого ставлення, своїх або чийось почуттів, емоцій, характеристики людини: Кохаюся з лихом і щастя не знаю, і гірко без долі свій вік коротаю (М. Петренко). Орел, а не козак! (П. Куліш);
- слова, що вживають для оцінювання ступеня вияву ознаки, дії: І, наче скеля височезна, стоїть нескорений Кавказ (О. Лупій);
- інтимні звертання: Голубонько-дівчиненько, зіронько моя! Не питайся, моя мила, чого смутен я (С. Руданський);
- слова із суфіксами зменшеності, пестливості, згрубілості: У небі голубому мала пташинька летить (О. Лупій).

Оцінну лексику вживають у **розмовному мовленні, художніх текстах, окремих жанрах публіцистики.**

Позитивну або негативну оцінку передають **синонімічні ряди**: *народ мудрий, кмітливий, інтелектуальний; ситуація важка, критична, вибухонебезпечна.*

Оцінки виражають **також тропи**: *епітети, метафори, метонімії.*

Оцінну лексику вживають і для створення **комічного чи іронічного ефекту**: *Мої кохані, милі вороги! Я мушу вам освідчитись в симпатії (Л. Костенко).*

Вправа 3. Прочитайте. Визначте оцінну лексику. Що саме кожне з оцінних слів передає: ставлення, почуття, характеристику?

1. Красунечко моя... Заспівай же й мені цю колискову (М. Стельмах).
2. Подібних дівиць, справді, ніде, крім як у телевізорі або шикарному журналі, не побачиш. Тонка, дзвінка і прозора (Ю. Обжелян).
3. Козаченьки молодії, орли золотії! До вас байку докотила порадонька мила (Л. Глібов).
4. Пали води! Розсьтоби! Горшкодери! Гетьте з собору! (О. Гончар)
5. Мріяти — легко й приємно, а от мислити — важко (К. Ушинський).

- Які оцінні слова належать до розмовної лексики? Визначте оцінні слова, які є тропами.

Вправа 4. *Попрацюйте в групах. Складіть жартівливу характеристику нашого сучасника — типового громадянина інформаційної доби. Уживайте самостійно дібрану оцінну лексику.*

Вправа 5. *Напишіть есе, узявши за епіграф один із поданих афоризмів. Використайте оцінну лексику.*

1. Не за обличчя судіть, а за серце (Г. Сковорода).
2. Обов'язок людини — безперервно прагнути вдосконалення (Махатма Ганді).
3. Цінність людини визначається тим, якою мірою вона позбавлена егоїзму (А. Ейнштейн).

- Який стиль ви обрали для написання есе? Поясніть, як залежить від стилю добіроцінних слів.

Вправа 6. *Перепишіть, уписуючи замість крапок самостійно дібрані оцінні слова.*

Хто він, герой нашої доби? Нині є фільми й ігри — з ... Суперменами, ... Спайдерменами, ... Бетменами. Проте сучасній дитині мало прочитати про ... героя в ... книжці, щоб він закріпився в її свідомості. Треба побачити його в житті! Нам дуже важливо не запізнитися з ... «формулою героя»! Головне — він не має бути ... та ... . Не можна бездіяльно чекати ... чуда (За М. Кіяновською).

- Завершіть текст двома-трьома реченнями, назвавши риси, якими, на вашу думку, має бути наділений герой нашого часу.

Вправа 7. *Прочитайте. Визначте художні засоби, використані автором для висловлення оцінок.*

Я ненавиджу брехню у всякій одежі, в розкішній та пишній найбільше, —самовдоволену тупість, фарисейство і лицемір'я у личині моральності строгої... Речі прості і чисті люблю я: серце, для друзів одкрите, розум до інших уважний, працю, що світ звеселяє (За поезією М. Рильського).

- Складіть висловлення (усно) «Що я люблю і що ненавиджу».
- Використайте оцінну лексику.

Домашнє завдання

1. Засвоїти зміст §48, 49 (с.163-168)
2. Виконати завдання вправ: 566, 573.
3. Виконати тестові завдання. Стилiстичне забарвлення лексики
<https://naurok.com.ua/test/stilistichne-zabarvlennya-leksiki-92160.html>